

Es Busqueret

Revista de divulgació ornitològica

Número 20
Primavera 2010

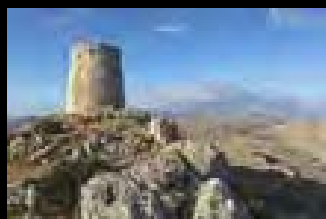

ACTUALITAT

Els valors de *Son Bosc*

NATURALISME
La migració

UN RACÓ
Formenter

IDENTIFICACIÓ
Els pàrids

Xinxa careta africana (*Scantius aegyptus*)

"Diminuta criatura sobre encastament vegetal, robí vivent... joia natural"

Puigpunyent, 22 de setembre de 2006.

Canon EOS D60 - Sigma 105 macro EX DG 1:2.8 - D.Focal equiv. 168mm - f 1:16 - 1/160s - ISO 200 - Tub d'extensió 11mm - - Dos flashos anulars, en manual, situats a dreta-esquerra - Flash Metz en mode automàtic rebotat en reflector platejat centre-dalt - Trespeus Manfrotto amb joystick Manfrotto. Medició matricial. Ajust de corbes en Adobe Lightroom. Lleugera retallada.

LA FOTOGRAFIA D'INSECTES

Aquesta disciplina és una de les variants de fotografia de naturalesa que consider més agraïda. En un espai de terreny reduït tenim al nostre abast un univers de textures, color i formes. Essers que a simple vista semblen insignificants, resulten fascinants a través de l'òptica macro i solen obtenir-se resultats fascinants. En la meua opinió, un dels grans inconvenients a l'hora de fotografia insectes i, per extensió, també flora, és el vent. Podria semblar que la llum, a causa de la luminositat escassa que trobam en aquest tipus d'apropaments, és el major dels impediments; tammateix, es pot dominar amb el suport de flashos i reflectors.

LA MEVA EXPERIÈNCIA EN LA TRANSICIÓ ANALÒGIC/DIGITAL

A l'any 2001 vaig adquirir la meua primera rèflex digital. En aquell moment, no hi havia gran varietat de models. Les primeres fotos que vaig publicar suposaren un abans i un després. Vaig rebre una multitud de correus que em sol·licitaven opinió i consell, fins i tot de fotògrafs consolidats professionalment en l'especialitat de fotografia de naturalesa. Arran de la publicació d'aquestes fotografies, Fotonatura.org em va sol·licitar un article en què explicàs la meua experiència en aquesta transició, que es troba a l'hemeroteca d'aquest lloc web.

Va ser un moment quasi màgic, ja que crec que era un dels pocs fotògrafs que treballava en suport digital en la pràctica de fotografia de naturalesa. Hi havia molta reticència d'una gran majoria de fotògrafs de natura, que dubtaven que el suport digital tingués futur. Arran d'aquesta experiència, he conegut personalment un gran nombre de fotògrafs i he compartit multitud de treballs dels quals he aconseguit aprendre molt de forma interactiva.

En resum, he volgut compartir amb vosaltres un breu episodi de la meua experiència, que sempre recordaré amb gran efecte i emoció.

Andrés Barquier

(Barcelona 1964). Passió per la fotografia des dels 16 anys, quan li regalaren una petita càmera. La natura li ha proporcionat sempre pau i harmonia, i s'ha dedicat a fotografiar-la per davant de qualsevol altre disciplina fotogràfica. És soci d'AFONIB, entitat de la qual és actualment president. Ha projectat audiovisuals i ha participat en exposicions col·lectives d'àmbit nacional. Ha publicat l'article "Mi transición de analógico a digital" a Fotonatura. Moderador de Fotonatura el 2003 i 2004. Col·laboracions fotogràfiques per a l'IBANAT. El juliol/agost de 2004, Nature Photographer seleccionà la seva fotografia com la millor fotografia d'aus de la setmana. Aportà fotografies, com a fotògraf destacat a l'especialitat macro, a l'audiovisual que representava Fotonatura al II Festival Internacional de Fotografía de Naturaleza, organitzat per AEFONA a Lleida el 2005. Les seves fotografies participaren al llibre anual Visión Salvaje 2006.

Sumari

2	A través de l'objectiu per <i>Andrés Barquier</i>	14	L'entrevista Xavier Canyelles per <i>Enric Culat</i>
3	Sumari	16	Més que aucells Ophrys balearica per <i>Cati Artigues</i> Notícies del món Els coloms abandonen l'exèrcit per <i>Enric Culat</i>
4	Editorial Son Bosc	17	Identificació Els pàrids per <i>Cristina Fiol</i>
5	Actualitat Son Bosc per <i>Antoni Muñoz</i> i <i>Anna Traveset</i>	18	Es Busqueret se'n va de viatge Austràlia per <i>Steve Nicoll</i>
9	Es Busqueret aplaudeix El projecte Avilinea Es Busqueret es queixa Fumigació de camins per <i>Joan Vicenç Lillo</i>	20	Quadern de camp per <i>Steve Nicoll</i> Quin nom més rar per <i>Pere J. Garcías</i>
10	Naturalisme La migració per <i>Eduard Amengual</i> L'estudi de la migració per <i>Manel Llabrés</i> i <i>Xavier Llabrés</i>	21	Des de l'aguait Passeriformes migratoris per <i>Maties Rebassa</i>
12	Un racó per descobrir Formentor per <i>Lalo Ventoso</i>	23	Resum d'activitats
13	I aquí, què hi veus? per <i>Pere J. Garcías</i>		

Es Busqueret
Revista de divulgació ornitològica de les Illes Balears
Número 20 - Primavera 2010 - Publicació gratuïta.
www.esbusqueret.com - info@esbusqueret.com

Edita

 GOB - Grup Balear d'Ornitologia i Defensa de la Naturalesa
Manuel Sanchis Guarner, 10 - 07004 Palma
www.gobmallorca.com - info@gobmallorca.com

Editor
Xisco Lladó

Comitè editorial
Enric Culat
Cristina Fiol
Rafel Mas
Manuel Suárez

Revisió lingüística
Magdalena Prohens

Disseny i maquetació
Antoni Muñoz, Toni Rubio, Xisco Lladó.

Han col·laborat a aquest número:
Eduard Amengual, Cati Artigues, Andrés Barquier, Juanjo Bazán, Patxi Blasco, Santi Costa, Miquel Àngel Dora, Damià Jaume, Alice Jones, Zeeba Khan, Joan Vicenç Lillo, Manel Llabrés, Xavier Llabrés, José Luis Martínez, Oliver Martínez, Carolina Morales, Xavier Moranta, Antoni Muñoz, Steve Nicoll, Lluís Parpal, Maties Rebassa, Toni Salas, Anna Traveset, Lalo Ventoso, AFONIB.

DL: PM-1937-2004 **ISSN:** 1889-4275 - Prohibida la reproducció no autoritzada, total o parcial, amb finalitat comercial.

Impressió
Taller Gràfic Ramón - Palma - Paper 100% reciclat.

Son Bosc

Arriba un nou número del Busqueret, ple de continguts. L'actualitat mediambiental mallorquina, però, ens ha fet deixar de banda algunes seccions, que recuperarem al proper número, per dedicar espai a un tema que consideram molt important: la situació d'amenaça que sofreix Son Bosc.

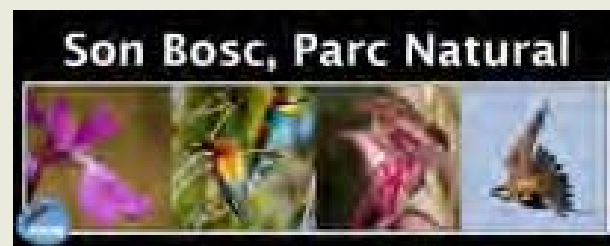
Per això hem demanat a grans coneixedors de Son Bosc, com són Anna Traveset i Antoni Muñoz, que ens expliquin quins són els valors naturals de la zona i perquè és necessari preservar-los. A més, Antoni Muñoz ens explica quin ha estat el procés de protecció i desprotecció que ha sofert Son Bosc fins al moment de tancament d'aquesta revista. També dedicam la portada del Busqueret a l'abellerol, una de les espècies emblemàtiques que cria (no sabem si per molt de temps) molt a prop d'on ara es vol construir el camp de golf.

Volem fer una referència especial a la campanya **"Fes un clic per Son Bosc!"**, que el GOB ha posat en marxa perquè tothom pugui posar el seu granet d'arena en la conservació d'aquest espai. Es tracta de demanar entre tots als responsables polítics i empresarials que desisteixin de construir el camp de golf i protegeixin la zona. Molts organismes nacionals i internacionals compromesos amb la protecció de la naturalesa, com SEO, RSPB o IUCN, ja els han fet arribar les seves peticions. Esperem que els esforços de tots finalment facin tornar enrere aquest projecte sense sentit a una zona tan especial.

A més, a la revista hi podreu trobar les seccions habituals centrades en l'estació en què ens trobam, amb una introducció al fenomen de la migració, els millors racons de la península de Formentor per veure aus migratòries, un viatge a Austràlia, l'entrevista a Xavier Canyelles... i molta informació sobre diverses espècies.

Tots els voluntaris que hem fet possible aquest número desitjam que us agradi i us demanam que ens faceu arribar qualsevol suggeriment o crítica que pugueu tenir.

Son Bosc, Parc Natural!

Fes un clic per Son Bosc!

<http://www.gobmallorca.com/sonbosc/>

Abellerol (*Merops apiaster*)

MIQUEL ÀNGEL DORA

La nostra portada

La foto de portada ens mostra un magnífic exemplar d'abellerol (*Merops apiaster*) fotografiat per Miquel Àngel Dora a Son Bosc.

L'abellerol és una de les espècies més vistoses d'Europa, on cria principalment al sud, a l'entorn de la Mediterrània. Podríem dir que és una espècie africana que en algun moment va estendre la seva àrea de nidificació cap al nord. Allà, a Àfrica, hi crien la major part de les 25 espècies d'abellerols que hi ha al món. A Balears, però, només en cria una. És estival, ens arriba durant la primavera i va passant en grups grans i cridaners cap a les seves zones de nidificació. Quan el veus et quedes de pedra, contemplant el mosaic de colors i la seva manera de volar tan elegant, que li permet agafar grans insectes a l'aire per alimentar-se'n. El niu el fa a forats sobre talussos d'arena o terra molt tova. Insectes grans i talussos d'arena és precisament el que troben els abellerols a Son Bosc, cosa que fa que aquesta sigui una de les poques zones de cria de les escasses parelles mallorquines.

Els abellerols son una d'aquelles espècies que venen a veure els ornitòlegs estrangers que ens visiten perquè no la troben als seus països d'origen. El Parc Natural de s'Albufera i Son Bosc en són una visita obligada. •

Falcó marí
Falco eleonorae

Son Bosc

Una joia natural a punt de ser arrasada per convertir-la en un altre camp de golf

Text i fotos **Toni Muñoz**

Vaig conèixer Son Bosc tard. Des de principis dels 80 sóc un visitant habitual de s'Albufera però, com molts d'altres, només en coneixia una petita part, aquella que trepitgen la majoria dels prop de 100.000 visitants que hi passen anualment.

Fins fa ben poc, per a mi Son Bosc era un bocí visiblement bastant alterat, en què destacaven els caramulls de pedres i enderroc que es poden veure transitant pel camí asfaltat que porta a la depuradora de la platja de Muro. Per això no em varen sorprendre les declaracions, fa dos anys, de qui era batle de Muro (Jaume Perelló, Unió Mallorquina) dient que a Son Bosc tot eren rates, enderroc i brutor, i que millor fer-hi un camp de golf. Hom podria pensar que aquest home devia ser tan ignorant sobre els valors naturals de la zona com jo ho era fa anys. Però, evidentment, en la seva actitud, a banda d'ignorància, hi

ha alguna cosa més, com us contaré més endavant.

Son Bosc és un d'aquells llocs en què la natura et sorprèn. Fins que l'home hi va deixar la seva empremta, la zona estava formada per una antiga barra dunar com les que contribuïren a formar s'Albufera separant-la de la mar. La mateixa barra dunar és també visible més al nord, ja dins el parc natural, formant els turons de ses Puntes i de ses Eres. Es començà a conrear, i en els anys 70 va ser explotada per extreure-hi arena i marès. Més recentment es va utilitzar com abocador incontrolat. I malgrat tot això...

L'orquídia de prat (*Orchis robusta*) viu només a tres localitats del món: a dos punts del nord d'Àfrica i a s'Albufera de Mallorca. Fins l'any 2004 només se'n coneixia la distribució dins el parc natural, però l'any 2005 es descobrí una gran

població a Son Bosc. Els darrers anys, a Son Bosc s'ha registrat els efectius més importants de l'espècie a Europa. L'any 2009 s'hi recomptaren 1.608 exemplars, i 1.098 dins el parc natural. Aquesta espècie té uns requeriments ambientals molt particulars d'humitat i sòl, i està associada a un fong microscòpic que també depèn d'aquestes condicions. I, per si algú troba encara que la cosa no és prou important, resulta que l'orquídia ha generat 14 exemplars d'un híbrid, *Orchis x albuferensis*, que en tot el món només viu en aquest redolet.

A part de l'orquídia de prat, a Son Bosc s'hi han registrat 8 espècies d'orquídia més. Algunes, com l'abellera olorosa (*Orchis fragrans*) s'hi troben en densitats espectaculars: dins una parcel·la de poc més d'una hectàrea, l'any 2009 se n'estimaren uns 60.000 exemplars!

Orquídia de prat
Orchis robusta

Les condicions particulars de sòl arenós i humit són adequades, a més de per a les orquídiades, per a moltes altres espècies de flora que atreuen gran quantitat d'insectes. Hi trobarem espècies molt interessants, com la papallona *Hyles dahlia*, endèmica de les Balears, i fins i tot s'hi estan estudiant alguns especimens que podrien constituir noves espècies encara no descrites per la ciència.

Aquests insectes són l'aliment de moltes espècies d'aus, algunes espectaculars. L'abellerol (*Merops apiaster*) és l'aucell multicolor per antonomàsia. El mes d'abril arriba des dels seus llocs d'hivernada africans i, per reproduir-se, s'instal·la a zones on el terra és prou tou com per poder-hi excavar els seus nius. Per això utilitza sobretot els terrenys dunars. Els darrers 20 anys s'ha reduït moltíssim el nombre de localitats mallorquines on cria l'abellerol, i Son Bosc és, en aquests moments, amb una quinzena de parelles, la major colònia mallorquina d'aquest auell amenaçat.

Una altra espècie espectacular que també passa l'hivern al sud (en aquest cas a Madagascar) és el falcó marí (*Falco eleonora*). Durant la primavera i l'estiu els insectes són part fonamental de la seva dieta, i a Son Bosc hi té lloc un vertader espectacle. A principis d'estiu, des de la posta de sol i fins que arriba la fosca negra, emergeixen del terra els escarabats de Sant Joan (*Polyphylla fullo*), que volen cap als pins per alimentar-se. És el moment que aprofiten els falcons per fer-se amb aquest escarbatot, capturant-lo i menjant-se'l en vol. Aquest comportament va ser registrat per primera vegada l'any 2004, fet que fou

recollit per la revista National Geographic. En algunes ocasions s'han arribat a registrar més de 100 falcons simultàniament.

Per damunt de les orquídiades, els abellerols i els falcons, la importància ecològica de Son Bosc rau sobretot en el conjunt de la seva biodiversitat i en les relacions que s'estableixen entre diferents espècies (la dels falcons i els escarabats n'és un bon exemple). Son Bosc ha estat identificat com una de les zones amb més biodiversitat de Mallorca, més alta que la majoria de zones incloses dins el veïnat Parc Natural de s'Albufera.

Però ja us podeu imaginar que no tothom sap, pot o vol apreciar tota aquesta riquesa natural. Des de l'any 1998 es tramita a la zona un camp de golf, promogut per Golf Playa de Muro S.A. Aquesta societat està participada fonamentalment per empreses hoteleres amb forta implantació a la platja de Muro, com Grupotel (amb el 43% del capital) o Cesgarden (amb el 29%). L'exbatle de Muro, del qual parlarem al principi, participa en una societat que, a la vegada, forma part de Cesgarden.

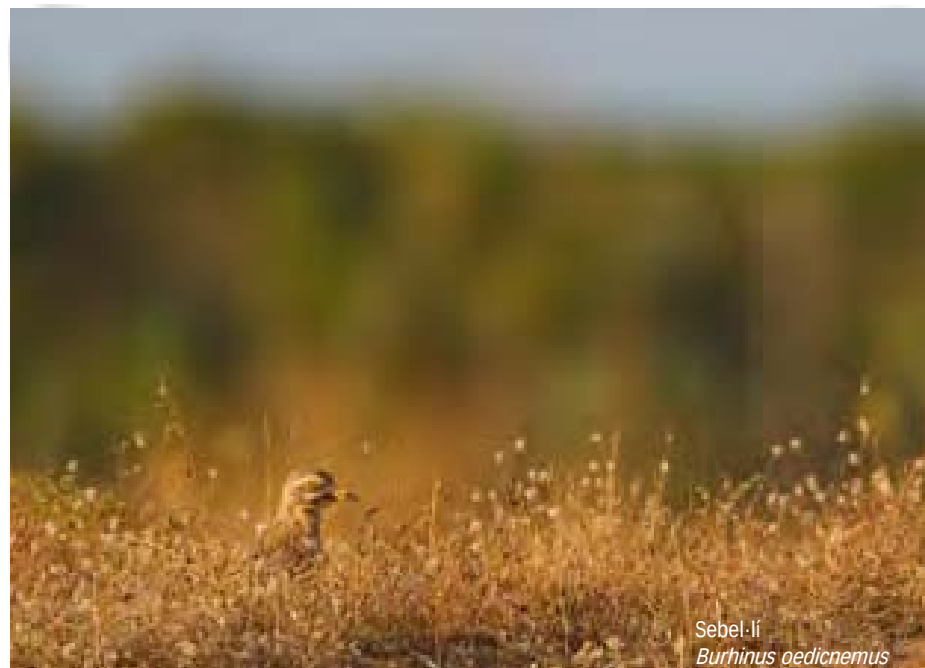
L'any 2003, amb el Pacte de progrés al Govern, s'acordà la incorporació de Son Bosc i altres zones al Parc Natural de s'Albufera. Però 8 mesos més tard, amb Jaume Matas a la presidència del nou executiu, la protecció fou revocada i es deixà el camí net al camp de golf.

La tramitació d'aquest projecte és un exemple "de llibre" de fins on es pot arribar a viciar el control ambiental de les actuacions urbanístiques. La Comissió Balear de Medi Ambient (CBMA), organisme

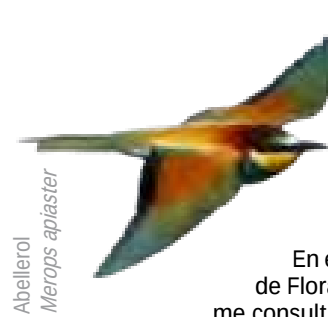
que valora l'impacte ambiental de determinats projectes i que depèn de la Conselleria de Medi Ambient, l'any 2005 informà favorablement del projecte de camp de golf malgrat un informe desfavorable emès pel Servei de Protecció d'Espècies de la pròpia Conselleria. Això sí, l'informe d'Espècies és desfavorable, però amb condicions per si la CBMA decidís no fer-ne cas (és el primer informe d'aquest tipus que hem vist mai). D'aquestes condicions, la CBMA decidí acceptar només aquelles que no afectassin substancialment el projecte. En definitiva: el projecte havia de rebre el vistiplau ambiental sí o sí. Recordem un detall important: la Conselleria de Medi Ambient estava dirigida per Jaume Font (Partit Popular) que públicament havia donat suport al projecte de camp de golf.

Son Bosc ha estat identificat com un dels llocs amb més biodiversitat de Mallorca, superior a la de moltes àrees que actualment formen part del Parc Natural de s'Albufera

L'obligació legal de fer un Pla de conservació de l'orquídia de prat, pel fet d'estar catalogada com a vulnerable, es va solucionar amb un Pla de mínims, que no inclou com a zona de protecció tota l'àrea potencial per a l'espècie (fins hi tot hi va quedar fora algun exemplar). Aquest fet, en la nostra opinió no garanteix la conservació de la població d'orquídia que, en principi, s'hauria de pretendre protegir, i pensam que es va ajustar de forma que

Sebel·lí
Burhinus oedicnemus

Abellerol
Merops apiaster

no suposàs cap impediment important per a la construcció del camp de golf. En el Consell Assessor de Flora i Fauna, organisme consultiu que va informar sobre el Pla de conservació, no es va permetre votar les esmenes que el GOB i altres entitats havien presentat per escrit; una d'aquestes esmenes proposava acceptar les indicacions d'un informe encarregat per la pròpia Conselleria de Medi Ambient a una consultora independent, en el qual es recomanava ampliar l'àrea protegida més enllà de la proposta que finalment es va aprovar.

En aquests anys passats la necessitat d'evitar la destrucció de Son Bosc ha mogut a algunes de les més importants entitats de conservació del món, com la IUCN, Wetlands International, PlantaEuropa o WWF, que han instat el Govern a protegir la zona. Tot i això el Govern no reaccionà fins al 26 de febrer, quan feia dies que les obres ja havien començat, i aquesta reacció fou possible només perquè dies abans s'havia tret Unió Mallorquina del Govern.

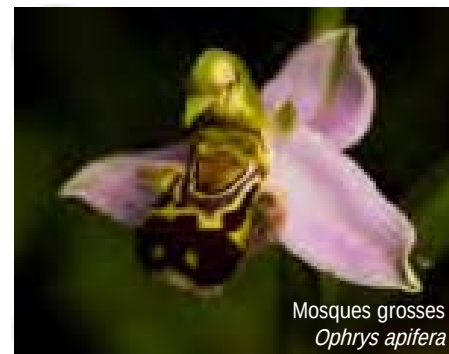
El 26 de febrer el Govern acordà l'inici d'un Pla d'Ordenació de Recursos Naturals (PORN) de s'Albufera que, a més dels terrenys de l'actual parc natural, incorpora algunes àrees perifèriques i de gran valor, entre les quals una part de Son Bosc. Les obres del camp de golf, que havien començat dies abans, quedaren paralitzades a la zona PORN, però no a la resta, que no s'hi va incloure. La zona no protegida ja ha estat arrasada. Hem perdut una zona d'hàbitat potencial per a l'orquídia de prat, on també vivien milers d'exemplars d'altres espècies d'orquídiades i que era important per a moltes espècies de fauna.

Tiruil·lo menut
Charadrius dubius

Però la cosa pot ser encara pitjor: controlats pels empresaris hotelers que promouen el camp de golf, Unió Mallorquina i el Partit Popular han presentat iniciatives parlamentàries amb l'objectiu d'anul·lar el PORN que per ara protegeix part de Son Bosc. La iniciativa del PP pretén que s'anul·li la protecció amb la declaració "d'interès autonòmic" del projecte de camp de golf de Son Bosc, per increïble que sembli. Arribat a aquest punt, estarem d'acord que les coses estan molt malament, i no només per Son Bosc. Que el partit polític més votat en aquesta comunitat autònoma sigui capaç de presentar sense ruboritzar-se una iniciativa tant absurda com aquesta, clarament adreçada a fer possible un projecte concret i per ordre de determinats empresaris hotelers... Crec que ens ho hem de fer mirar. Acumulam una experiència de 4 dècades de turisme de masses i gairebé altres tantes de democràcia. Hem après alguna cosa?

A l'hora d'acabar aquest article Son Bosc ha estat ferit, però encara és viu. Hem de seguir reclamant, amb totes les forces disponibles, justícia per a Son Bosc, i això vol dir conservar els seus valors naturals únics. Per posar un símil que puguin entendre fins i tot aquells qui, a Son Bosc, només hi veuen enderrocs i brutor, permetre que acabi convertit en el camp de golf que fa 25 a Mallorca seria com utilitzar obres d'art de Miquel Barceló per tapar els clots dels carrers de Muro. •

Mosques grosses
Ophrys apifera

Escarbat de Sant Joan
Polyphylla fullo

Orquídia híbrida
Orchis x albuferensis

Abellera olorosa
Orchis fragrans

Parlen els experts - Son Bosc

Pèrdues a les Balears en l'Any de la Biodiversitat

Per **Anna Traveset** - IMEDEA (CSIC/UIB)

En aquests dies que sentim tant a xerrar, per desgràcia, de corrupció i malversació de fons públics, no puc deixar de pensar en els pocs escrúpols i en la gran irresponsabilitat que mostren alguns polítics que, durant un temps, tenen la 'paella pel mànec', i en les conseqüències que a llarg termini pot tenir un mal ús del seu poder. En alguns casos, els doblers que han malversat potser es podran tornar a les arques públiques, i les repercussions per als ciutadans no seran gaire greus, almenys des del punt de vista econòmic, que no moral. Una altra història, però, és el mal que poden fer al nostre territori, als valors naturals, que és irreparable. El de Son Bosc és un més dels casos de danys que haurem de recordar per molt temps si, finalment, es converteix en un camp de golf.

Com molts altres ciutadans d'aquesta illa, em deman: quin sentit té construir un altre camp de golf a Mallorca, si ja en tenim prop de 25? Per què els polítics/promotors no es paren a pensar un moment en el profit que li podrien treure a aquesta zona tan diversa i tan bonica sense alterar-la? Costa tant de veure que la presència d'una àrea natural, com és el parc de s'Albufera i Son Bosc, en aquesta part de Mallorca, li dona un caire especial a la platja de Muro i la fa molt més atractiva que altres zones per a moltíssims de turistes? i que en podrien venir encara molts més si es fes la propaganda necessària dels valors ambientals que té?.

Són precisament els valors ambientals els que haurien de considerar els empresaris de la platja de Muro per treure-li partit econòmic, ja que perduraran molt més temps que els beneficis dubtosos d'un camp de golf. Ens manca molta imaginació. (Per motius d'espai no entraré a valorar aquí el sentit que té construir més camps de golf, considerant els escenaris de canvi climàtic que es preveuen per a l'àrea mediterrània i, concretament, per a Balears, a bastant curt termini).

Quins valors ambientals té Son Bosc?

En primer lloc, cal recordar que Son Bosc és el que queda d'un hàbitat (dunes costeres fixes amb vegetació herbàcia) que està en regressió a Europa a causa de la pressió urbanística que hi ha hagut a la costa pel model de sol i platja. Malgrat que

ha estat molt alterat prèviament per mor de l'activitat humana (antigament s'hi extreia arena i havia estat zona de conreus, abandonats des de fa dècades), és una zona que es manté oberta al mar i que es podria anar recuperant amb els anys. Vull dir aquí també que caldria que tots féssim l'esforç de no pensar en el nostre territori a curt termini i reflexionàsim sobre la Mallorca que volem deixar als nostres fills, néts, besnéts...

En segon lloc, la zona és especialment rica en orquídiades (el 2009, hi vàrem comptabilitzar prop de 3000 peus d'orquídiades de sis espècies diferents en un àrea de poc més de tres hectàrees; en alguns llocs concrets hi podem trobar més de 30 peus per metre quadrat!), entre les quals trobam la singular *Anacamptis (Orchis) robusta*, una impressionant orquídia típica de praderies dunars que pot arribar a fer més de mig metre d'alçada i que, segons experts en orquídiades - concretament l'anglès Richard Bateman, del Kew Royal Botanic Gardens- té la seva major població a Son Bosc. Sols amb aquestes dues raons, en molts països del nostre entorn ja n'hi hauria prou per declarar la zona d'Interès Nacional. En canvi, a Balears, i per més irònic que sembli, una majoria de diputats al Parlament ha votat a favor de declarar la zona 'd'Interès Autònom', perquè s'hi pugui construir un camp de golf.

Rodanthidium i Megascolia en Orchis fragrans.

gaudir. Hi hem censat prop d'un centenar d'espècies de plantes, moltes anuals i d'una gran varietat de formes i colors, que atrauen, a la vegada, una elevadíssima quantitat i diversitat d'insectes (n'hem identificat fins ara 234 espècies diferents, la majoria pertanyents al grup dels himenòpters, que inclouen abelles, vespes i formigues). S'hi han trobat també gran nombre d'espècies de papallones, tant

Censant pol·linitzadors a Son Bosc.

diürnes com nocturnes. A la vegada, aquesta alta abundància i diversitat d'insectes atrau ocells a la zona, entre els quals val la pena citar dues espècies protegides per la Unió Europea: l'abellerol (*Merops apiaster*) i el falcó marí o de la reina (*Falco eleonorae*). El primer construeix els nius a forats fets als talussos d'arena, i per tant, la modificació de l'hàbitat molt possiblement suposarà la seva desaparició irreversible d'aquesta zona; a més, caldrà veure si tindran suficient aliment (insectes) per decidir quedar-s'hi a fer el niu. Per al falcó, Son Bosc també representa un lloc estratègic per alimentar-se en el període intermedi entre el final del pas migratori prenupcial i l'inici del pas postnupcial de passeriformes, ja que hi troba una gran quantitat de coleòpters, concretament d'escarabats bataners o de Sant Joan que, any rere any, emergeixen del sòl arenós de la zona. La destrucció d'aquest espai igualment podria suposar la desaparició de Son Bosc d'aquest ocell amenaçat i protegit legalment i, per tant, perdriem l'oportunitat de contemplar aquest meravellós i únic espectacle de la natura. Aquests exemples d'interaccions ens mostren, una vegada més, que és erroni tractar la natura com un sistema de compartiments tancats, i que una bona política de conservació ha de considerar l'entorn, i no exclusivament les mil i busques hectàrees protegides.

Son Bosc constitueix un recurs no renovable, com tant d'altres a Mallorca, que mereixerien protecció perquè els puguin gaudir les generacions futures, i no hi ha dubte que, una vegada convertit en un camp de golf, la seva alta diversitat s'haurà reduït enormement. En els darrers 50-60 anys, hem perdut ja prop d'un 30% de la biodiversitat del planeta, però sembla que encara no en tenim prou. Les Nacions Unides han declarat el 2010 l'any de la Biodiversitat, i a Balears ho celebrem perdent-ne més... és així de trist! •

Agraïments: Tonyo Alcover, Alejandro Martínez-Abrain i Beni Padrón, que han fet comentaris valuosos a una versió prèvia d'aquest article.

Es Busqueret aplaudeix...

... el projecte Avilinea de GESA-Endesa

Avilinea és el nom del programa de correcció del risc d'electrocució d'aus, fruit d'un acord de col·laboració entre Gesa-Endesa i la Conselleria de Medi Ambient i Mobilitat.

L'electrocució a torres de línies elèctriques de mitjana tensió és un problema greu per a la conservació d'algunes espècies d'aus de talla mitjana o gran. En el nostre cas, l'electrocució és la principal causa de mort registrada per l'àguila peixatera, i la segona causa de mort de la milana a Mallorca. Gràcies al programa AVILINIA en els anys 2008 i 2009 s'han corregit més de 250 torres a les Balears, d'elles més de la meitat a Mallorca.

Pel que fa al cas de l'àguila peixatera, ja s'han corregit més del 80 per cent de les

torres perilloses situades prop de les àrees d'alimentació, cosa que esperam que es tradueixi en un descens d'aquest tipus de mortalitat (recordem que l'any 2009 és localitzaren dos exemplars electrocutats a Mallorca). Respecte a la milana, el GOB ha inventariat les torres perilloses situades dins les seves àrees d'ús màxim del territori i esperam que el programa Avilinea ho corregeixi durant el 2010.

Es Busqueret anima a Gesa-Endesa i la Conselleria de Medi Ambient i Mobilitat a insistir en aquestes actuacions, ja que suposen un gran avanç en la conservació de les nostres espècies d'aus més amenaçades. •

Es Busqueret es queixa...

... de la fumigació de camins i carreteres

PER UNA FEINA BEN FETA SOBRE LA FLORA DE CAMPS I CAMINS

Coincidireu amb mi que, a Mallorca, els espais verds públics són escassos, molt escassos. Dels monts comunals d'abans de les desamortitzacions espanyoles passarem als espais urbans de corrals i jardins oberts, solars, bocins d'hortos i arbredes, carrers i camins transitables i, d'aquí, a una urbs cimentada, asfaltada, acaramullada de cotxes amb carrers i camins tancats on se'ns atorga el dret de caminar sempre que mirem endavant o enrere per por que no ens atropelli un cotxe. Pocs espais verds per a tanta gent. Així, els caus dels humans i també les muntanyes han esdevingut propietats privades on, en certes qüestions, cadascú hi pot fer el que vol.

En el cas que ens ocupa, l'hortolà, l'empresari agrícola i qui s'ha comprat un tros com a segona residència té tot el dret, si vol, de fumigar les seves terres per eliminar-ne la "mala herba". És bo de conèixer-ho si observam que les herbes són com a taques grogues, més tard grises, on haurien de ser verdes. Als carrers, camins, carreteres, autopistes i jardins públics els passa el mateix, encara que la decisió d'eliminar l'herba amb "males arts" la prenen autoritats tècniques o polítiques de l'administració pública. Per posar un exemple, Miquel Nadal, conseller de camins i carreteres fins fa poc, però que va exercir durant anys, no va tenir mai cap inconvenient que arreu de Mallorca es fumigassin les voreres de carreteres i camins, prop del poble o en un espai natural protegit, prop

d'hortos o de vinyes, en època de nidificació o no... cap mania. I no és que no li xiulassin les orelles quan ens topàvem cada any amb la mateixa malifeta: el GOB fa anys va publicar un pòster que feia referència a la necessitat de conservació de la flora i fauna de camps i camins antròpics. També s'han publicades cartes al director i diversos articles per denunciar aquesta pràctica.

La fumigació amb Roundup, que és el producte que se sol usar per aquest menester, consisteix, en primer lloc, en una feina mal feta, lletja i fins i tot perillosa, sense cap estudi previ ni cap previsió que pugui tenir en compte altres elements que la simple i dràstica eliminació per enverinament de la flora que s'atreveix a néixer a les vores dels camins. El manteniment o control de la vegetació silvestre a les vores dels camins s'hauria de realitzar de forma humana, manual, selectiva, amb coneixement del que es fa i sobre què incideix l'acció. Això no vol dir que no es puguin emprar desbrossadores, motoserres,

xapes, xerracs, estisores de podar etc. al contrari, cal utilitzar aquestes eines tan bones que ens aporta la ciència i que tant fan retre la feina.

Aquesta pràctica de manteniment s'ha de portar a terme cada any i, si pot ser, per les mateixes persones: qui coneix, estima. D'aquesta manera les passejades, receptades o no pel metge, que es volen fer per aquests pocs indrets públics de què gaudim, es podran realitzar amb molts beneficis afegits, perquè els operaris, capacitats per aquesta feina, hauran estat tan eficients com per deixar un fonoll (*Foeniculum vulgare*), unes flors de sant Joan (*Hypericum perforatum*), unes margalides (*Chrysanthemum coronarium*), uns lletsons (*Sonchus oleraceus*, *S. Tenerrimus*, *S. asper*), unes orquídiades, bledes, borrajes (*Borago officinalis*), comes-rotges (*Cichorium intybus*), llevamans (*Calendula arvensis*), anèmones (*Anemone coronaria*) i moltes més, fins i tot batzers (*Rubus ulmifolius*), rosers silvestres (*Rosa sempervirens*), aranyoners (*Prunus spinosa*) i qualche servera (*Sorbus domestica*), tot depenent de l'indret biogeogràfic, amb la finalitat que hom descobreixi els habitants florístics de l'entorn, sovint agraïts en forma d'aroma, color, aliment o medicina per al cos i l'ànima.

A la vegada, realitzaríem un acte de respecte envers els quatre caragols, abelles, papallones, poliols o ocells diversos amb qui compartim l'hàbitat en lloc d'enverinar-lo amb tanta meticulositat i inconsciència. •

El fenomen de la migració

Per **Eduard Amengual**
eduardamengual@hotmail.com

A força de veure-les cada any, ens hem arribat a acostumar a les anades i vengudes de moltes espècies d'aus que ens anuncien sovint el canvi d'estacions. Perquè ho fan? Cada any, milions d'aus realitzen llargs viatges durant els quals algunes espècies poden recorre milers de quilòmetres. L'esforç que han de realitzar aquestes aus tant en la preparació com durant el recorregut és difícil d'imaginar per nosaltres. És la migració.

Què és la migració? La migració podria descriure's breument com el moviment regular d'individus d'una espècie des de les seves àrees de reproducció fins a les àrees d'hivernada. La migració és distinta a la resta de moviments que poden realitzar les aus, a causa, principalment, de tres factors: és estacional, és previsible i es repeteix any rere any. Altres tipus de moviments, com ara la dispersió de moltes aus després de la cria o les irrupcions/invasions que fan determinades espècies alguns anys, no poden considerar-se migracions en el sentit estricte del terme.

Per què migren les aus? Els desplaçaments migratoris comporten una gran despesa energètica per a la majoria de les aus. A més, durant aquests moviments poden trobar-se molts de perills. Per això, els beneficis d'emprar territoris diferents per nidificar i hivernar han de ser majors que els costos. En moltes espècies, els motius per fer aquests desplaçaments pareixen ser evidents, però en moltes d'altres no és senzill establir conclusions. Cada espècie té la seva pròpia estratègia migratòria que, en ocasions, pot modificar per adaptar-se a les condicions canviants del clima del planeta o als recursos alimentaris. És ben conegut que el tristament famós canvi climàtic està modificant, poc a poc, la fenologia de les migracions de moltes aus, generalment allargant l'estada a l'àrea de cria. També la presència d'abocadors afavoreix algunes espècies, acurçant els desplaçaments o fins i tot eliminant-los a causa de la presència constant d'aliment disponible. El cas de la cigonya a la península ibèrica és ben conegut. L'espècie ha passat, durant el segle XX, de ser un típic

migrant de llarga distància a romandre en gran nombre al sud de la península, aprofitant-se de les deixalles dels humans i d'un clima cada vegada més suau.

La majoria de les espècies estan obligades a migrar, ja que les condicions climatològiques a les seves àrees de cria són massa dures durant l'hivern, fet que els impedeix una alimentació adequada. Les aus insectívores són un clar exemple d'aquest fet. Un altre exemple en són moltes de les anàtides o dels limícoles, espècies que necessiten aigües lliures i fangs no congelats per poder sobreviure.

Una au insectívora no sobreviurà a l'hivern si no pot modificar la seva dieta hivernal per alimentar-se de fruits i llavors, postes d'invertebrats o altres aliments fàcilment disponibles, per exemple menjadores. Per això, malgrat els riscos greus que comporta una migració llarga, les espècies amb una dieta que se compon principalment d'invertebrats estan obligades a migrar a zones de clima més càlid on el seu aliment abunda tot l'any, principalment a les àrees tropicals. En serien exemples propers típics les falzies, papamosques, oronelles, la major part dels busquerets i ulls de bou, abellerols, cucuis, etc.

Altres espècies disposen d'una dieta més variada i són capaços de subsistir realitzant migracions més curtes i sense arribar al Tròpic. Sovint els basta que el sol no es mantingui gelat per aconseguir cobrir les seves necessitats d'invertebrats, completant, en gran part, la dieta amb llavors o fruits. L'àrea mediterrània és típica per a l'acollida d'aquestes espècies, entre

les quals hi ha les espècies hivernants més conegudes a Balears com són tords, ro-pits, aloses, titines, xàtxeros, etc. Sovint les espècies migrants de llarg recorregut són referides –en el context europeu– com 'migrants transaharians' (que creuen el desert del Sàhara), i les de curt o mig recorregut com a 'migrants presaharians' (que no creuen aquest desert), tot i que aquesta diferenciació és un tant ambigua doncs, en molt de casos, poblacions diferents d'una mateixa espècie o, fins i tot, diferents individus d'una mateixa població, poden comportar-se com a migrants 'pre' o com migrants 'trans'. El busqueret de capell (*Sylvia atricapilla*) o l'ull de bou (*Phylloscopus collybita*) són exemples típics d'aquestes estratègies migratòries 'mixtes'.

En altres casos, els moviments a la recerca d'un clima més benigne o d'aliment abundant són més senzills: les aus simplement baixen des de les àrees de muntanya, on crien, fins a cotes més baixes de clima més suau. En són exemples el cabot de roca (*Ptyonoprogne rupestris*), el coa-roja de barraca (*Phoenicurus ochruros*) o l'hortolà cellard (*Emberiza cia*). Aquests moviments són coneguts com a migracions altitudinals.

Per altra banda, els motius per migrar no són tan evidents en moltes altres espècies, especialment les de major mida com paràsits i gavines, virots, àlcids, rapinyaires, agrons, oques, coloms i tórteres etc, tot i que pareix obvi que la facilitat per trobar aliment n'és la seva motivació principal. La capacitat de moltes d'aquestes espècies per al vol continuat amb una

mínima despesa energètica (remuntada i planatge) també facilita, sens dubte, els seus moviments de llarg recorregut.

També pareix difícil explicar perquè les aus que hivernen a les zones tropicals fan migracions tan costoses en lloc de quedar-se tot l'any en el Tròpic, on les condicions climatològiques solen ser més estables i sembla que són adequades durant tot l'any, amb aliment abundant sempre disponible. Aquesta paradoxa aparent s'explica pels avantatges evidents que les aus troben per a la reproducció en latituds septentrionals (o meridionals, segons de quin hemisferi parlem) en comparar-les amb les condicions del Tròpic. Aquestes espècies s'aprofiten de l'abundància estacional d'insectes, de moltes més hores de llum per engrèixar els polls i d'una menor pressió de depredadors i paràsits (comparat amb els tròpics), per trobar compensació a uns moviments migratoris tan llargs i perillosos, i aposten per una descendència abundant que compensi les baixes inevitables. D'aquesta manera, les espècies migradores que crien en àrees temperades o fredes fan postes majors, en terme mitjà

(4-6 ous), que les tropicals (2-3 ous); sovint realitzen dues postes per temporada i, generalment, el temps de permanència de la pollada en el niu és bastant més reduït.

Aquesta explicació ens aproxima a una altra qüestió interessant: són les espècies migradores de llarg recorregut (les conegudes com transaharianes a Europa) aus nòrdiques que migren escapant del fred a la recerca d'aliment? O, pel contrari, són aus tropicals que migren cap al nord a la recerca de millors condicions per a la cria? Potser la nostra percepció del fenomen estigui 'viciada' a causa de residir en la zona temperada del planeta; però pensau quina serà l'estimació d'un ornitòleg afrotropical. Per a ell, senzillament part de les "seves" aus se'n van per criar més al nord durant uns mesos cada any...

En una nova ocasió continuarem examinant el fenomen migratori i ens aturarem a estudiar els diferents tipus de migració, com s'orienten i naveguen les aus, el paper de les reserves de greix, etc. •

CAT ARTICLES

L'estudi de la migració

Per **Manel Lladrés i Xavier Lladrés**
fringilla.coelebs@gmail.com

Des de molt temps enrere, l'ésser humà ja es fixava en el fenomen de la migració dels aucells. En trobem exemples a les referències de llibres tan reconeguts dins la història de la literatura com la *Iliada* d'Homer: "els troians marxaven amb cridòria i estrèpit igual que ocells, tal com s'alça davant del cel el crit de les grues, quan fugen de l'hivern i de l'indicable aiguat".

Com no podia ser d'una altra manera, fins fa relativament poc temps (ben entrada la segona meitat del segle XX) l'única forma d'estudi coneguda era l'observació directa: en un primer moment, es feia d'una manera més aleatòria que sistemàtica i, posteriorment, des de punts estratègics per al pas d'aus migrants. Un dels grans inconvenients, era la desco-neixença d'allò que succeïa durant la nit, moment important per al viatge migratori de moltes espècies d'aus. A partir de 1955 s'inicià l'estudi de la migració mitjançant l'observació del disc lunar. Per fer això, es disposava d'òptica fixa i es contaven cada una de les ombres que passaven entre la Lluna i l'observador. Un bon mètode, però amb dues dificultats manifestes: la impossibilitat de la identificació i la necessitat de temps excel·lent. Fou al 1990 quan es començà a usar el radar dins la feina de camp a l'ornitologia i, més concretament, amb l'activitat migratòria. Aquest mètode resultà molt útil per a la detecció d'espèci-

es que migren a gran altura (algunes fins als 11277 metres, com el cas del voltor de Rupell, *Gyps rueppellii*) i que són imperceptibles visualment des de terra. Presenta el mateix problema d'identificació que l'anterior, però facilita millor la detecció de volums absoluts.

A més d'aquests estudis sobre el terreny, també s'han fet molts experiments de laboratori que ens han permès conèixer aspectes importants sobre l'orientació i la navegació de les aus durant la migració. No obstant, el mètode per excel·lència per a mesurar paràmetres relacionats amb la migració és, sense cap dubte, el marcatge individualitzat de les aus i, molt especialment, l'anellament científic. És un sistema pel qual s'identifica i marca cada au amb una anella amb remitent oficial i, posteriorment, les dades es centralitzen per tal que, si un dia es recupera l'au, la informació es pugui comunicar. El recull i l'estudi de les dades obtingudes és el que ha fet possible la majoria d'arguments i alhora ha donat suport a la base científica dels llibres i articles que tracten sobre aquesta qüestió.

Avui en dia, sistemes molt sofisticats que inclouen fins i tot emissors via satèl·lit estan revolucionant l'estudi del moviments migratoris i auguren un futur ple de sorpreses. •

XISCO LLADÓ

El marcatge individualitzat dels aucells, com en el cas de l'anellament científic, necessita de la captura dels exemplars mitjançant sistemes incruents i que depenen del tipus d'au i de la seva espècie. La manipulació dels animals ha de ser ràpida i curosa, sempre realitzada per mans expertes, mantenint-los en captivitat el mínim temps necessari per marcar-los i adquirir les dades biomètriques que siguin necessàries. El benestar de l'auell sempre prima sobre qualsevol altra consideració.

XAVIER MORANTA

Un racó per descobrir

La península de Formentor

Per **Lalo Ventoso**
piringuela@yahoo.es

La península de Formentor és, sense cap dubte, el millor lloc de Mallorca per observar la migració activa de moltes espècies, especialment de rapinyaires. La seva situació geogràfica, en el vèrtex nord de l'illa, juntament amb l'orografia, ja que té diversos cims que freqüen els 400 metres amb roquissars esmolats, fan que tota la península sigui un observatori natural excel·lent per als amants de les aus. Un lloc on recrear-se contemplant aquell moment tan important per als nostres amics alats: l'instant de la migració, en què surten a mar oberta a la recerca del paradís al continent.

Hi ha diversos llocs a Formentor que, a causa de la seva situació estratègica i alçada, són especialment adients per observar aquest espectacle: la talaia d'Albercutx, el Pal, el Fumat i les Cases Velles.

Els observatoris més emprats són les Cases Velles i la talaia d'Albercutx però, en contades ocasions, a finals d'abril i principis de maig es cobreixen tots els punts d'observació a la vegada amb observadors que es comuniquen entre ells amb emissors, el que proporciona moments elec-

trizants i molt satisfactoris, dignes d'experimentar-se.

És en les primeres setmanes de març quan comença el moviment migratori i es veuen els primers aligots (*Buteo buteo*) i esparvers (*Accipiter nisus*). Poc després, milanes negres (*Milvus migrans*) i reials (*Milvus milvus*) i les abundants arpelles (*Circus aeruginosus*). A finals de mes, el moviment d'aquestes espècies és molt fluid i, a l'abril, comença l'escàndol. Mentre el flux de les espècies anteriors va creixent, comencen a sumar-s'hi arpelles pàl·lides (*Circus cyaneus*), cigonyes (*Ciconia ciconia*), àguiles marcenques (*Circus gallicus*), xoriguers (*Falco tinnunculus*), arpelles cendroses (*Circus pygargus*), àguiles calçades (*Hieraaetus pennatus*), àguiles peixateres (*Pandion haliaetus*), cigonyes negres (*Ciconia nigra*), moixetes voltoneres (*Neophron percnopterus*), xoriguers cama-roigs (*Falco vespertinus*)... A finals d'abril es donen jornades d'infart!

Pas migratori de cigonyes (*Ciconia ciconia*) sobre Formentor.

Ja al maig, arriben els vertaders asos de la migració: els aligots vespers (*Pernis apivorus*), els migrants amb majúscules. Amb el seu vol potent i decidit afronten la gran mar sense miraments i, per això, molts cops són els guies d'altres espècies més indecises. De vegades se'n veuen grans estols (el maig de 2004 se n'observà un grup d'uns 2000 exemplars). Durant tot aquest mes, el pas de Pernis és constant i, fins i tot, ben entrat el mes de juny. El maig també és excel·lent per a l'observació de la resta d'espècies, encara que és molt dur estar moltes hores al sol

El Pal (431m)

És, sens dubte, el millor lloc de tota la península. Els 431 metres d'alçada esmolada fan que sigui una llançadora. Per allà passen totes les aus que, vinguin d'on vinguin, han d'agafar tota l'altura que puguin abans d'amollar-se cap a la mar. Malgrat tot, la dificultat en l'accés (s'ha de pujar a peu, carregant tot l'equip), fa que els observadors només l'emprin en ocasions contades, sobretot a finals d'abril i principis de maig, les millors dates del "pas".

El Fumat (334m)

Situat una mica més a l'est, és excel·lent per observar els rapinyaires que vénen per la mar de la banda del puig de la Victòria (a l'est). Tot i que des d'aquí es poder seguir les evolucions de les aus per tota la península, no s'empra molt per la mateixa raó que el Pal: s'hi ha de pujar a peu. Des d'aquí les vistes són també espectaculars.

Les Cases Velles (66m)

És la vall situada en el centre de la península. Des d'allà es veu tot el que creua i, com que és a la base del Pal, també s'hi contempla tot el que s'enlaira des d'allà. L'inconvenient d'aquest lloc és la gran altura des de la qual s'observen els rapinyaires. Pel fet d'estar més baix que els cims que l'envolten, fa imprescindible un bon telescopi. En aquest lloc també es recomana dur unes cadires, per aprofitar l'espera de forma amena amb l'observació d'aucellons migrants sedimentats en els camps de figueres i ametllers als dos costats de la carretera.

Alguns ornitòlegs, membres de GORA (Grup d'Observadors de Rapinyaires d'Albercutx), observant el pas de migradors des de la Talaia.

RAFAEL MAS

aguantant la calor. Els millors moments són quan s'observa els rapinyaires sortir cap a la mar o quan parteixen grups mixtos de diverses espècies diferents. Com a anècdota, els gran nombre de rapinyaires que s'ho pensen molt i arriben a estar un parell de setmanes intentant sortir cada dia i tornant cap enrere. Ha de ser dur amollar-se a la mar i travessar-ne diversos centenars de quilòmetres. Un altre espectacle és el vol majestuós de l'àguila marcenca (*Circus gallicus*) i fins i tot alguns rapinyaires que, tot i no criar aquí, realitzen vols nupcials "de camí". En definitiva, és un plaer poder veure-les en estat salvatge i en plena migració, de vegades a metres escassos.

A banda de les espècies citades, també se n'han observat algunes de molt rares, com l'arpella russa (*Circus macrourus*) i l'esmerla (*Falco columbarius*). Dar-

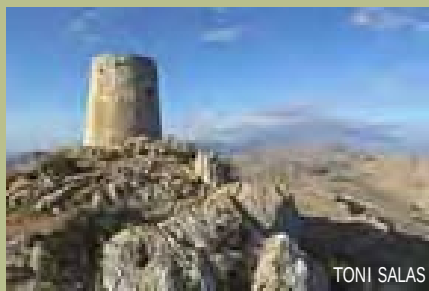
rerament també s'hi deixa veure molt sovint algun grup de voltors lleonats (*Gyps fulvus*) mesclats amb els voltors negres (*Aegypius monachus*), que alegren la jornada. A més dels rapinyaires, és continu el pas d'hirundínids i abellerols (*Merops apiaster*) i, des dels cims, també es poden fer observacions d'aus marines i dofins.

Tot això, sumat a unes vistes inigualables, fa de la península de Formentor un lloc idíl·lic, el paradís dels observadors de rapinyaires de l'illa de Mallorca. •

Aligot vesper (*Pernis apivorus*)

JUANJO BAZÁN

TONI SALAS

La Talaia d'Albercutx (375m)

Està situada en el cim d'Albercutx, just a l'est de la península, per on han de passar gairebé tots els rapinyaires que hi entren. Si a això li afegim que té un accés molt fàcil, ja que s'hi arriba en cotxe gairebé fins al cim, fan que sigui l'observatori més emprat pels observadors. A més a més, té unes vistes inigualables.

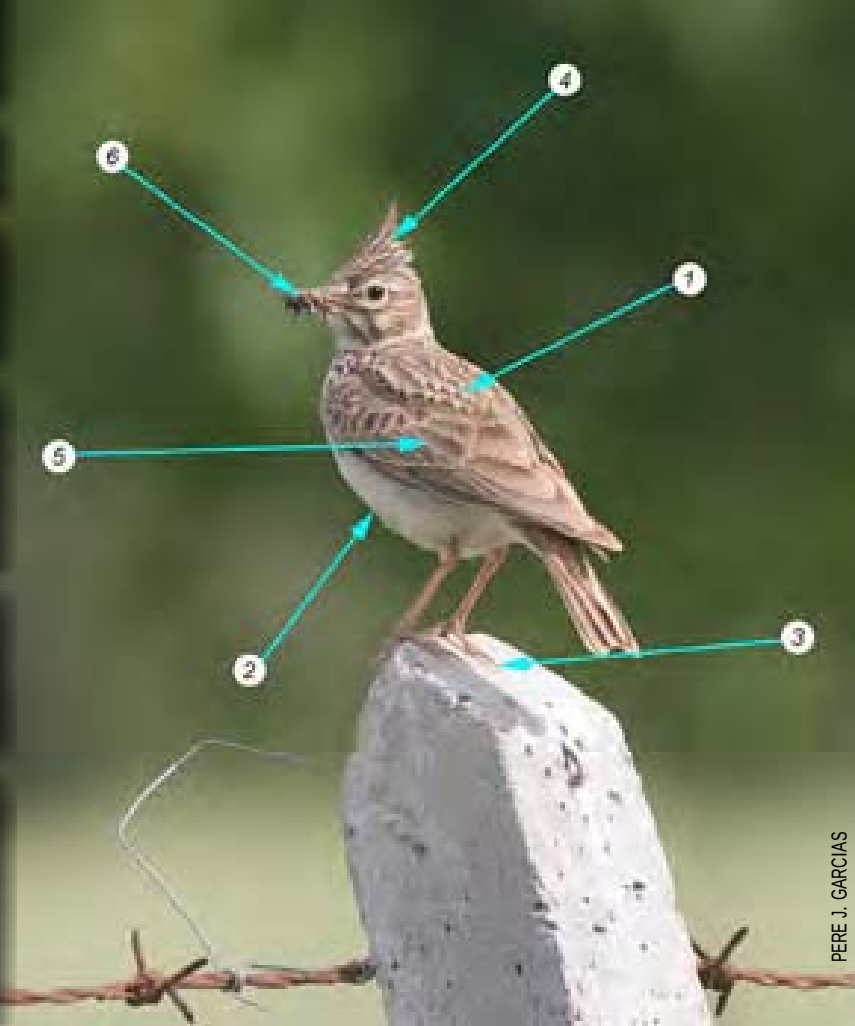
I aquí, què hi veus?

Per **Pere J. Garcias**

perejota@telefonica.net

Què ens diuen els detalls de la imatge sobre aquest aucell?

- 1 Color de les parts superiors terrós, típic dels alaudíds. Adaptació al seu costum de niar a terra, el que els fa passar desapercibuts mentre coven.
- 2 Color de les parts inferiors crema, sovint llistat, a la part superior del pit i al coll.
- 3 Ungla del dit posterior llarga i recta. La diferència amb els motacíl·lids és que aquests darrers la tenen llarga però corba.
- 4 La cresta llarga que ultrapassa la longitud del cap ens indica que és una cucullada (*Galerida theklae*). L'alosa (*Alauda arvensis*), que no cria a les Balears encara que n'és un hivernant abundant, té una cresta més curta que la longitud del cap.
- 5 Tant els adults com els juvenils fan una muda completa després de l'època de cria, i això ens impedeix deduir l'edat de l'au pel desgast del plomatge a partir del mes de setembre.
- 6 Els alaudíds són una família d'aucells amb una dieta omnívora. La mida i robustesa del bec ens indica que poden menjar des d'insectes a llavors i grans. No poden esclorellar les llavors i se les empassen senceres. A l'estiu i, sobretot, durant la cria dels polls, consumeixen una gran quantitat d'artròpodes.

PERE J. GARCÍAS

Xavier Canyelles

Per **Enric Culat** (eculat@balearsfaciencia.com), amb les il·lustracions de **Xavier Canyelles**

“Els animals i les plantes són seriosos, però jo els veig molt d’humor”

A en Xavier Canyelles li agradaria viure 200 anys, els cent primers per aprendre i els cent següents per seguir aprenent. Potser així tendria temps per gaudir de totes les seves aficions, que són moltes i variades: naturalista, il·lustrador, dibuixant, entomòleg, taxidermista, imitador, caricaturista, internauta... Del GOB diu que és un grup ideal per coincidir amb els altres naturalistes, “un grup en què saps que sempre t’escolten i t’obrin portes a nous projectes”.

EB - Naturalista, il·lustrador, dibuixant, entomòleg, imitador, caricaturista, internauta..... I segur que ens deixam moltes altres professions i ocupacions?
XC - Bé, realment moltes d'aquestes coses van unides. Per exemple, el dibuix i les caricatures van amb la meua faceta d'il·lustrador, mentre que tot el relacionat amb l'estudi de la natura està inclòs dins de la meua part naturalista. Quant a ser humorista, és només un entreteniment.

EB - Com a estudiós de la biodiversitat de les nostres Illes, quines són les teves prioritats?

XC - És impossible que un naturalista sàpiga molt de tots els temes. L'ideal és saber una mica de tot i tenir una especialitat. Jo, per exemple, sé d'auells, però no em consider ornitòleg ni faig feina amb aquests animallets. Sempre m'he sentit més atret pels invertebrats i, en concret, pels insectes i, dins dels insectes, pels coleòpters.

EB - Tu ets l'autor del llibre *Insectes de les Illes Balears*. Com va sorgir aquest projecte?

XC - Personalment, he de dir que és un llibre que no m'agrada gens. Però va sorgir de la necessitat que, almanco, n'hi hagués un de publicat dedicat als nostres insectes. De fet, el problema amb què em trobava quan era adolescent era que no podia identificar els insectes de Mallorca amb les guies europees, on no apareixen els nostres endemismes, per exemple.

EB - I d'on ve l'atracció que sents per aquests petits animals?

XC - Realment no ho sé. El meu germà col·leccionava insectes quan jo era molt petit i m'encantava la sèrie La abeja Maya. Més endavant, passant hores al camp, aquests “bitxos” sempre m'han cridat l'atenció. I quan et fiques en el món dels insectes, de cada vegada et sorprens més i aprens més coses noves, la majoria espectaculars.

EB - Quines, per exemple?

XC - Des de sistemes de reproducció sofisticats com la partenogènesi, fins al cultiu de fongs i pulgons per part de formigues, passant per multitud de dades interessants, com les migracions de les papallones i libèl·lules, la comunicació de les abelles, els sistemes de defensa, el parasitisme i comensalisme, la metamorfosi...

EB - Sabem que els escarabats t'interessen tant, que a vegades et transformes en un escarabat bataner radiofònic.

XC - Sí, he, he, he... Crec que tant

en l'humor com en qualsevol altra disciplina, és molt important saber de què s'està parlant i quins mitjans es tenen per dur la tasca endavant. Per exemple, jo no podria fer humor sobre el món del motor perquè no en tenc ni idea.

EB - En aquest número d'Es Busqueret parlem bastant de son Bosc. Els escarabats bataners que viuen allà s'hauran de fer caddis de golf?

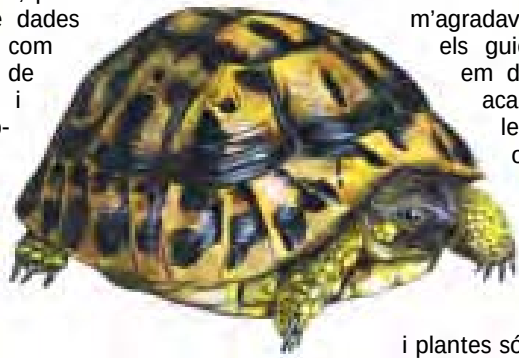
XC - Una bona part sí, ja que els territoris on viuen les larves han estat destrossats, encara que molts sobreviuen dins de la terra i arena aixecada.

EB - I parlant de transformacions, també ets en un indiote a la tele.

XC - La televisió funciona per audiència. I l'audiència és la que comanda. Per tant, tot allò que té més audiència s'ha d'explotar molt més. I com que entre les meves imitacions, la que més m'agradava era la d'indiote, idò els guionistes i productors em digueren que sempre acabàs els meus monòlegs amb el crit d'indiote.

EB - La natura té una vessant humorística?

XC - La natura no, els animals i plantes són seriosos. Però jo sí que els veig molt d'humor. M'encanten aquestes panxetes rodones de les ànecres, que caminen com a “homenets” obesos; el cant dels mussols, que sembla que estiguin escanyats i que no els surt el to

de veu; o la cara que posen els calàpets. També em fan molta gràcia els insectes pal amb els seus moviments lents que imiten una branqueta. Són tots genials.

EB - I els peixos també et fan gràcia?

XC - Sí, i, a més a més, són guapisims. Crec que els ulls dels peixos són els més bonics del món. I, evidentment, fan molta gràcia, especialment els que tenen formes extravagants com el peix globus o el peix trompeta.

EB - Ja que som a la revista Es Busqueret, hauriem de xerrar un poc d'ornitologia...

XC - Per parlar d'ornitologia, m'agradaria destacar la característica que fa únics els aucells entre la resta d'animals. Perquè quan demanam a la gent quina és aquesta característica responen: el bec, que volen, que ponen ous, que caminen a dues potes, que tenen ales, que fan niu...i quasi mai encerten amb una sola paraula: plomes!! Només els aucells tenen plomes, fins i tot modificades en forma de parpelles, de cues, crestes i corones, etc.

EB - Quines són les espècies d'aus que més t'atrauen?

XC - L'arner (*Alcedo att-his*), el setmesó (*Tachybaptus ruficollis*), l'àguila peixatera (*Pandion haliaetus*), el mussolet (*Otus scops*) i el formiguer (*Jynx torquilla*).

EB - Per què aquestes?

XC - Són rares quant a comportament, són singulars. Quan tens un arner a la mà, per exemple, no es mou, es queda quiet girant el cap de banda a banda continuament. El setmesó és senzillament genial, un magnífic bussejador que apareix flotant en qualsevol lloc com una piloteta. El mussolet és una miniatura dels grans mussols, molt mono i simpàtic. La peixatera és una deessa, una dama preciosa que es fa respectar i no té res a veure amb les àguiles vertaderes. Mentre que el formiguer és rar, rar, per a mi que està malament del cap, he, he.

EB - Què representa per a tu el GOB?

XC - Un grup ideal per coincidir amb els altres naturalistes. Un lloc de trobada i intercanvi d'experiències. Un grup en què saps que sempre t'escolten i t'obrin portes a nous projectes. Evidentment, també representa l'entitat ecologista de més renom de Balears, a la qual li devem molt. I no ho dic per fer la pilota.

EB - Què t'agrada més, dibuixar animals o fer caricatures de persones?

XC - Per dibuixar animals s'exigeix un estil realista, per poder identificar les

espècies. Les caricatures es poden fer de moltes maneres i són molt més creatives. De totes maneres, també es poden fer caricatures d'auells.

EB - Hi ha persones que s'assemblen a determinats animals?

XC - Sí, i tant! De fet, identifico les persones amb animals. L'altre dia vaig veure pel carrer un home treballant en una obra. Era molt rodó i fort, transportava una carreta amb material de construcció. A més, a més, portava un casc negre lluent. Era idèntic a un escarabat merder arrossegant una bolla de fems. També quan veig algun “punk” em ve al cap un puput (*Upupa epops*) i tenc un amic que és clavat a un gran ós bru.

EB - Podries identificar algun polític amb una espècie d'au?

XC - I tant. Zapatero és una grua: alt, de plomatge fosc i cara d'auellot. Rajoy, en canvi, és més un mussol nival, tot i que l'identificaria millor amb un mamífer. De La Vega és clavada a la tortuga matamata, però com auell seria un emú. Francesc Antich sembla més un pingüí imperial...

EB - També disseques animals. Per què ho fas?

XC - Hauriem de definir dissecar, que és un procediment de taxidèrmia. També podem xerrar de naturalitzar, conservar, momificar i embalsamar, que són coses diferents. La taxidèrmia sempre m'ha atret molt, però actualment crec que s'han d'aprofitar els cadàvers, sempre de manera legal, per a estudis posteriors, o per qui ho pugui necessitar. Els caçadors volen trofeus per a decoració, però els naturalistes i científics volem aprofitar aquells animallets que han mort a les carreteres, per exemple, perquè la seva mort no hagi estat inútil.

EB - Creus que la taxidèrmia és una ciència un poc incompresa?

XC - No és una ciència, sinó una disciplina que comprèn art i ciència. Aquí està molt incompresa. En moltes pel·lícules els taxidermistes són boigs o assassins. Hi ha gent que veu els taxidermistes com a “matadors d'animals” i no és així. Els animals arriben morts. Però, a la resta d'Europa i especialment a Amèrica, la taxidèrmia és tan valorada que se'n celebren grans competicions, se'n fan cursos, exposicions...

EB - Un lloc de Mallorca on t'agradí perdre't però que vulguis compartir amb nosaltres...

XC - La cala de Banyalbufar. És la platja del meu poble. He provat d'anar a moltes platges, però la que més m'agrada és aquesta.

EB - Pensava que parlaries de la Torre de ses Animes.

XC - No, perquè allà no hi descans i quan som a dalt em fa un poc de vertigen.

EB - I has vist ovnis allà?

XC - Alguna vegada, però tampoc li he donat gaire importància. De fet, si són naus espacials, els extraterrestres ja vendran quan hagin de venir, de moment allà queden...

EB - Si un extraterrestre et demanés una mostra representativa de la biodiversitat de Mallorca, quins animals escolliries per posar-los a la seva nau espacial?

XC - Seguint criteris humans, que segurament no serien els mateixos dels àliens, escolliria tres espècies de caragols endèmics, un busqueret balear, quatre espècies d'escarabats endèmics, cinc espècies de plantes endèmiques i totes les exòtiques (coatis, bàlsam, cotorres argentines, becut vermell...) perquè se les enduguessin lluny.

EB - Hem xerrat de moltes coses, però encara en podríem xerrar d'alguna més, si vols.

XC - Hi ha tantes coses en aquesta vida per aprendre, i la vida és tan curta... jo crec que hauríem de viure dos-cents anys, els cent primers per aprendre i fer feina, i els cent següents per seguir aprenent, madurar, envellir i fer coses. Una persona de cent anys seria com una de cinquanta i una de dos-cents com una de vuitanta. •

Més que aucells

Ophrys balearica

Per **Cati Artigues**
cartigues@gmail.com

Diverses, belles, fràgils, interessants, acolorides, rares, curioses, complexes... i algunes, encara amenaçades. Hi ha res més fascinant que una orquídia? Ara arriben els mesos per gaudir-ne de la majoria, però hem volgut dedicar aquest espai a una orquídia del gènere *Ophrys*, l'*Ophrys balearica*. És l'única orquídia endèmica de les Balears i la podeu trobar florida a partir de març si passejau per les nostres garrigues i clarianes de pinars.

xima, entra en joc l'atracció visual: la flor de l'orquídia es mostra irresistible als ulls de l'insecte, ja que la seva forma està dissenyada per imitar l'abdomen de l'insecte femella i convida un ofuscat mascle a copular amb ella. L'insecte, cegat d'amor, s'acobra amb la flor. La fragància, la suavitat de l'abdomen, el color, la forma, el tacte sedós de les vellositats de l'orquídia... l'engany resulta perfecte!. És el moment perquè els sacs pol·línics de l'orquídia s'alliberin, al més mínim contacte, per quedar enganxats a l'insecte, que tan aviat com es recuperi de l'encontre, cercarà

Quan n'observeu una, pensau per un moment que el que teniu al davant és el resultat de l'evolució conjunta d'insectes pol·linitzadors, fongs simbiòtics i les estratègies entabanadores que fa servir la planta perquè la pol·linitzin.

L'*Ophrys balearica*, a l'igual d'altres espècies del gènere *Ophrys*, com l'*Ophrys apifera* o l'*Ophrys tenthredinifera*, ha desenvolupat una sèrie d'estratègies seductores per atreure sexualment els pol·linitzadors (generalment himenòpters com abelles o vespes). L'atracció comença quan la flor de l'orquídia deixa anar una imitació perfecta de la fragància femenina (feromona) de l'insecte a enganar. Si l'atracció funciona i el mascle pol·linitzador s'apro-

Ophrys balearica

Recordau que les orquídiess'observen, s'oloren, es fotografien, es pinten, se somien... però ni s'arrabassen ni es trepitgen! •

Ophrys tenthredinifera

Ophrys fusca

Ophrys apifera

Notícies del món

Els coloms abandonen l'exèrcit

Per **Enric Culat**
eculat@balearsfaciencia.com

El Ministeri de Defensa ha derogat el Reial Decret de 1983 que regulava la tinença i la utilització dels coloms missatgers i que, a la pràctica, mantenia controlades totes les federacions columbòfiles d'Espanya.

Segons una disposició del Butlletí Oficial de l'Estat (BOE) del mes de març, l'Exèrcit Espanyol cedeix a la legislació estrictament esportiva la tinença, el control i l'ús dels coloms missatgers. Aquesta disposició oficialitza, de fet, la "desmilitarització" d'aquestes aus.

D'ara en endavant, doncs, la regulació de tots els aspectes relacionats amb la pràctica amb coloms passa a ser competència esportiva, al mateix temps que els registres i autoritzacions per a la instal·lació de colomers deixen de ser competència del Ministeri de Defensa.

L'Estat Major Conjunt ha justificat la seva decisió amb l'advertència que, en l'actualitat, l'ús de coloms

missatgers com a mitjà de transmissió "ha deixat de tenir interès per a la defensa nacional".

Ja fa dos anys que es va tancar el colomer militar d'El Pardo, l'últim que quedava en territori espanyol, abandonant així, per complet, l'activitat columbòfila militar, tot i que l'exèrcit encara conservava la potestat sobre els coloms dels clubs civils. La disposició aprovada pel BOE suposa, a la pràctica, traspasar la regulació dels coloms missatgers a les federacions columbòfiles de les respectives comunitats autònomes. •

Identificació

Els pàrids

Per **Cristina Fiol**
barratxina@hotmail.com

Segurament pel fet de ser espècies principalment forestals i un tant nervioses, els pàrids poden presentar certa dificultat a l'hora d'identificar-los. Hi ha variacions geogràfiques en algunes espècies i els joves ens poden confondre, però, si sabem en què ens hem de fixar, els reconeixem fàcilment.

Luc Viatour / Wikipedia

Parus major

— Ferrerico - Com indica el seu nom científic, és el més gros del pàrids i pot ser el menys tímid dels nostres ferrerics. Més o menys de la mateixa mida que un gorrió, és característic el color negre del pili, que li arriba fins a l'ull, baixa pel costat del clatell envoltant la galta i torna a pujar cap a la gorga, i li deixa una galta blanca molt vistosa. També és molt evident la franja negra central que li davalla des de la gorga travessant el pit i abdomen, que són de color groc. Les ales i la coa són blavoses i el mantell, verdós. Alerta amb els juvenets, que a primera vista ens poden fer pensar que es tracta d'un ferrerico petit.

Cyanistes caeruleus — Ferrerico blau - És aproximadament de la mateixa mida que el ferrerico petit però amb un dibuix facial bastant peculiar que ens servirà per no confondre'l amb els altres ferrerics. Presenta un capell de color blau-cel i brides i llista ocular negres (a manera d'antifaç) que destaquen sobre el color de fons blanc del cap. La part superior de la nuca i costats del coll presenten una línia blau-negra que acaba d'emmarcar la cara. Les parts inferiors són grogues com el ferrerico però, a diferència d'aquest, només amb una lleugera línia longitudinal negra en el centre de l'abdomen. Les ales i la coa són també blaves i el mantell verdós.

Maximilian Dorsch / Wikipedia

Andreas Trepte / Wikipedia

Aegithalos caudatus

— senyoreta - No és estrictament un pàrid, sinó que forma una família apart, aegithalidae, emparentada amb aquests.

El primer que ens cridarà l'atenció d'aquesta espècie és la silueta. De cos petit i coa molt llarga, això, juntament amb el moviment ondulant del seu vol, li donen una forma peculiar. El plomatge pot variar bastant entre subespècies però, en general, veurem un ocell de color més clar que els anteriors a les parts inferiors i part del cap, i grisós per les parts superiors (mantell, ales i coa). Els adults presenten una llista supercil·liar negra que arriba fins al clatell amb la galta i auriculars clares. El veurem normalment en grups familiars.

Parus ater — Ferrerico petit - Semblant al ferrerico, aquesta espècie s'ha deixat veure comptades vegades a les Balears. Per començar, és de mida més petita i d'aspecte més compacte, fet que li dona l'aparença de cap-gros i coa-curt. El dibuix negre del cap ens podria fer-lo confondre a primer cop d'ull amb el ferrerico, però se n'aprecien dues diferències principals: una evident taca blanca al clatell i l'absència de franja central negra que li davalla cap a l'abdomen. A més, la coloració general és més discreta, amb el mantell i les ales més grises i parts inferiors marronoses. Si tenim sort i el podem observar bé, li veurem una doble franja alar blanca, única en la seva família.

Aviceta / Wikipedia

"Hi ha aus per tot arreu"

Austràlia

Per **Steve Nicoll**
estebannic74@hotmail.com

Una illa-continent amb una reputació naturalista que no defrauda, on la popularitat de les aus entra en competència amb la dels cangurs i els koales.

Una cosa que compartim la majoria dels qui ens interessam per les aus és el fet de tenir una llista de llocs i països que somiam visitar algun dia. Austràlia és, sense cap dubte, un dels llocs prioritaris a moltes d'aquestes llistes. La seva reputació la precedeix i no defrauda. Hi ha aus per tot arreu.

Austràlia és una illa-continent amb una extensió de quasi 8 milions de km² i uns 20 milions d'habitants, cosa que fa que tengui una densitat de només 2,5 habitants per km², distribuïts sobretot per la costa est, a causa de l'inhòspit desert interior. Gràcies a l'aïllament geogràfic hi ha una quantitat important d'animals endèmics únics al món.

No era la meva primera visita a aquesta terra, encara que la darrera vegada que hi vaig ser només tenia set anys. Curiosament, Austràlia tengué part de culpa en despertar el meu interès per les aus. Molts dels records que en tenc són d'aucells acolorits que visitaven el jardí de la meva, llavors, casa a Sydney.

El mes que estàrem allà el dividí-

rem entre Nova Gal·les del Sud i el nord de Queensland i, encara que recorrérem diversos milers de quilòmetres, sobre el mapa només en va ser un tros insignificant. Arrancàrem a Sydney, una ciutat cosmopolita i moderna. Quasi sense sortir del centre, una passejada matinal pels jardins botànics basta per envoltar-se de cactues de cresta groga (*Cacatua galerita*), imponents garces australianes (*Gymnorhina tibicen*) o entretenir-se amb les pallassades de les gracioses i renoueres cotorres arc iris (*Trichoglossus rubritorquis*). Trobarem també alguns "exòtics". Els primers colons britànics trobaven a faltar alguns dels sons del seu camp i s'esforçaren a posar-hi remei: teulader (*Passer domesticus*), estornell (*Sturnus vulgaris*) i mèrlera (*Turdus merula*) són fàcils de veure. Aquest darrer, amb només dos-cents anys de presència a Austràlia, ja té un marcat accent local.

El nostre recorregut ens dugué per la costa sud, passant pel parc nacional Royal, creat el 1879 i que és el més antic del món després del de Morton i la badia de Batteman. Seguírem cap a l'interior fins a les nevades Muntanyes Blaves

(Blue Mountains), que prenen el seu nom de la boirina blavosa que crea l'oli que es desprèn dels eucaliptus i que de vegades els envolta. Por últim, vàrem recórrer la urbanitzada costa nord fins al Hunter Valley, una zona famosa per les seves vinyes i amb paisatges variats.

Els parcs nacionals són excel·lents, molts són enormes i tots molt ben equipats, ben conservats i senyalitzats. Boscos d'ucaliptus (*Eucalyptus* sp.) i *Ficus* sp. són la norma general pel que fa a la vegetació. Observam els petits passadoradins australians superbs (*Malurus cyaneus*), semblants a un passadoradí europeu vestit de carnaval amb plomatge blau i vermell metàl·lic; sorolloses cactues negres de coa groga (*Calyptorhynchus funereus*); *acanthizes* (Acanthizidae), més o menys equivalents als nostres ferrerics i igual d'inquiets; l'au nacional d'Austràlia, l'ocell lira superb (*Menura novaehollandiae*), més fàcil d'escoltar que d'observar; i els menjamel campaners (*Manorina melanophrys*), remarcables pels seus reclams en grup, capaços d'omplir el bosc de petites campanades que semblen provenir de totes parts a la vegada.

És fàcil acostar-se a moltes aus australianes, fins i tot amb la mà

Una de les famílies d'aus més observables per la seva omnipresència a tot Austràlia i gran variació d'espècies són els menjamel (*Meliphagidae*). El seu nom en anglès, Honeyeater, fa referència a la atracció que senten per les flors i el nèctar (i per qualsevol peça de fruita que duguís).

Alguns boscos s'intercalen amb grans extensions de camp obert per a la pastura i els cultius, que recorden molt el nord d'Europa. Són la residència de moltes aus nadiues que s'hi han adaptat, com el papagai australià (*Alisterus scapularis*), diamants del gènere *Estrildidae*, la cactua de cap rosat (*Eolophus roseicapillus*) i la cotorra de Pennant (*Platycercus elegans*).

La segona meitat del viatge començà a Cairns, al nord de Queensland, ciutat seu de la Gran Barrera de Corall, que es prolonga al llarg de 2600 quilòmetres

La sensació, en ser a prop d'un casuari, era la d'estar en presència d'un dinosaure al més pur estil *velociraptor*

Només el 2 per cent dels visitants dels boscos tropicals de Queensland tenen la sort d'haver tingut un encontre amb el casuari (*Casuarus casuaris*) en el seu hàbitat natural. El nostre encontre amb l'animal terrestre "més perillós d'Austràlia" i l'ocell "més perillós del món" va ocórrer als voltants de la casa d'uns ornitòlegs, al mig del bosc tropical. El casuari femella, que és considerablement més gran que el mascle, es va passejar a prop de nosaltres, ignorant-nos, mentre de lluny escoltàvem consells com "no li mireu els ulls" i "no féu moviments bruscs", uns consells valents en mirar el tros d'ocell davant de nosaltres, de 70 Kg. i tot múscul. Pel que sembla, té la reputació de tenir, de vegades, molt males puges, sobretot els mascles, que són els encarregats de cuidar dels polls. Per defensar-se, van armats amb un ganivet esmolat a cada pota, l'ungla del dit més extern. La sensació, en ser a prop d'aquesta au, era la d'estar en presència d'un dinosaure al més pur estil *velociraptor*. Una experiència inoblidable.

Potser el que més crida l'atenció d'Austràlia és la seva extensió, amb horitzons i carreteres inacabables. És fàcil acostar-se a moltes aus australianes, fins i tot amb la mà, fregant el ridícul de vegades i, possiblement, com a conseqüència de com n'és de recent la colonització humana. En resum, Austràlia és un paradís i destinació essencial per als amants de la naturalesa. •

Quadern de camp

Per **Steve Nicoll**
estebannic74@hotmail.com

Des
3 Nova observació aquest hivern d'un hortolà blanc (*Plectrophenax nivalis*), aquesta vegada al centre de Mallorca, a prop de Sineu. Maties Rebassa.

Gen **Mar**
10 **5** Dos nous registres de gavines atlàntiques (*Larus argentatus*) de primer hivern al port de Palma. És possible que aquesta espècie no sigui tan rara a Balears com es pensava, però segurament passa molt desapercebuda entre tantes gavines (*Larus michahellis*). Maties Rebassa.

Gen
11 S'observa un exemplar de fuell de collar (*Charadrius morinellus*) dins un gran grup de juies (*Vanellus vanellus*) i fuells (*Pluvialis apricaria*) als voltants de la depuradora del Prat de Sant Jordi, Mallorca. Damià Jaume.

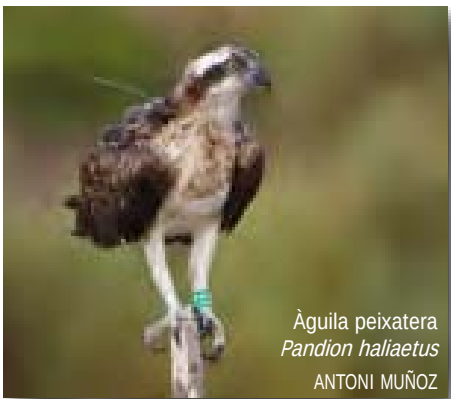

Gen
12 Es pot veure al port de Palma una gavina camagroga (*Larus cachinnans*) adulta. Possiblement es tracta del primer registre d'un exemplar adult a Balears d'aquesta espècie, que es deixa veure cada vegada amb més freqüència a Europa Occidental. Maties Rebassa.

Gen
15 En ple mes d'hivern ens arriba una cita d'un cucui reial (*Clamator glandarius*) observat a la Mola de Formentera. Una cita extraordinària per l'espècie i per la data en què es veu aquest exemplar. Santi Costa.

Feb
2 Detectada la presència de una senyoreta (*Aegithalos caudatus*) als voltants del castell de Bellver. La primera cita d'aquesta espècie de colonització recent tan a prop de Palma. Cristina Fiol, Jose Luis Martínez.

Feb
24 Karin, l'àguila peixatera (*Pandion haliaetus*) sueca capturada al Parc Natural de S'Albufera i marcada i equipada amb un emissor via satèl·lit l'hivern passat, ha tornat a iniciar el viatge al nord cap a la seva localitat de cria. Durant el trajecte ha seguit la mateixa ruta que l'any anterior i ha utilitzat els mateixos llocs per fer escala durant el camí, aturant uns dies al Parc Natural de Lorraine, França. Toni Muñoz.

Mar
8 Entra al Centre de Recuperació de la Fauna Salvatge (COFIB) un exemplar de busqueret de garriga (*Sylvia cantillans*) després de col·lidir amb un vehicle. Es tracta d'una cita molt primerenca d'una espècie transahariana, ja que normalment els primers exemplars s'observen a començament del mes d'abril. La cita coincideix amb una setmana de molt fred i neu a Mallorca. L'aucell es recupera i s'allibera el mateix dia. COFIB, Luís Parpal, Patxi Blasco.

Mar
9 També molt primerenca aquesta cita d'un capsigrany (*Lanius senator*) feta a Sant Mateu, Eivissa. Els capsigranys passen l'hivern mes enllà del desert del Sàhara. Oliver Martínez.

Quin nom més rar!

Oenanthe oenanthe

Per **Pere J. Garcias**

Oenanthe és un nom grec compost d'*oinos* (vi) i *anthos* (flor). Al·ludeix al primer brot de la vinya, la flor de vinya, una planta umbel·lífera del mateix gènere i una au indeterminada citada per Aristòtil que seria, molt possiblement, el tudó (*Columba palumbus*). Per a Plini, el nom designa el raïm salvatge i una au no identificada. Sembla que el punt comú de totes aquestes designacions seria el color gris blavós del raïm i del dors tant del tudó com de l'aucell que ens ocupa.

En diversos idiomes s'ha recollit la característica més notable de l'au, el carpó blanc, per a batiar-la. En català l'anomenen còlit gris, en castellà collalba gris, probablement derivat de cola i alba (un cultisme per blanc) i en italià culbianco (sense comentaris). En anglès, el nom wheatear requereix una petita explicació. En principi, deriva de white (blanc) i una corrupció d'arse (cul), però sembla que, a mida que els anglesos anaven fent-se més erudits,

si més no els científics victorians, trobaren que pronunciar arse era poc elegant i, aprofitant que wheat és blat, argumentaren que el nom derivaria del costum de l'au de freqüentar els camps de blat; un costum que l'aucelló no té.

En altres idiomes es fixen en el reclam. Així, en francès l'anomenen traquet motteux (traquet dels terrossos) i això és perquè als gèneres oenanthe i saxicola els diuen traquets per la similitud del seu reclam amb el renou que fa el cadell del molí (traquet en francès) quan colpeja cada volta que deixa caure el gra a la treuja mentre mol la farina. Curiosament, a Mallorca també s'usa traquet per al vitrac (*Saxicola torquata*). En portuguès, han optat per un nom onomatopèic, chasco cinzento, (cendrós) mentre que en alemany té un nom molt curiós, steinschmätzer, que, literalment, vol dir traquet de les pedres. El nom genèric dels traquets en alemany, schmätzer, ve del verb schmatzen, que vol

dir menjar sorollosament. Deuen tenir l'oida molt fina, aquests alemanys.

El nom recomanat a les Balears és coablanca, però també s'han recollit diversos noms com culblanc i primavera, un nom que em sembla d'allò més adient per il·lustrar aquest número. •

Des de l'aguait - Joc d'identificació

Passeriformes migratoris

Per **Maties Rebassa**
matiesrb@yahoo.es

Fotografia 1 - Nivell de dificultat: mitjà-alt
La meua resposta és:

Fotografia 2 - Nivell de dificultat: mitjà
La meua resposta és:

Fotografia 3 - Nivell de dificultat: baix
La meua resposta és:

Fotografia 4 - Nivell de dificultat: mitjà
La meua resposta és:

Als qui ens agrada l'observació i la identificació de les aus, les passes migratòries (en aquests moments podem gaudir de la primavera, també coneguda com a prenupcial) són uns moments plens de reptes i emocions fortes. Cents de milers d'auells, de dotzenes d'espècies diferents, es deixen veure en qüestió de poques setmanes. Les aus de l'ordre dels passeriformes es troben entre les més nombroses i diverses.

La identificació dels petits aucells que omplen quasi qualsevol racó de la nostra geografia no és tasca senzilla. Sovint, moltes aus es deixen veure pocs segons (es tracta d'animalons inquietos i de moviments ràpids), per ventura mig tapats per la vegetació o a contrallum. A més, moltes espècies s'assemblen molt les unes a les altres! Però no val desesperar-se. Amb una mica de paciència i amb bons instruments (uns binocles de certa qualitat són

imprescindibles!) a poc a poc es van desbrintant les espècies, una darrera l'altra. Les que us mostrem aquí comparteixen totes una mateixa característica: volen cents de quilòmetres cada any per desplaçar-se de les seves àrees de nidificació europees a les regions africanes on aniran a passar l'hivern. Aquesta és la primera pista que podeu fer servir per identificar-les...

Pots consultar les respostes correctes si gires aquesta pàgina. Però abans prova-ho amb una guia!

Quantes de les espècies que apareixen a les fotografies de la pàgina anterior creus que has endevinat? Aquí et donam les respostes correctes i t'explicam perquè no podien ser altres espècies semblants.

Fotografia 1

Observam una au estilitzada i relativament robusta, de parts inferiors blanques i parts superiors marronenes. Moltes espècies podrien constituir la resposta correcta, així que anirem a afinar una mica més. Presenta una coa arrodonida, ales llargues (amb una projecció primària particularment extensa), una cella pàl·lida ben marcada davant l'ull, bec llarg, cames fosques, i es troba cantant a una tija de canyet. Són dades que aporten molta informació, de fet ja podem centrar-nos en les aus insectívores pròpies dels canyissars. Les aus del gènere *Locustella* (boscarlers) poden eliminar-se, ja que presenten totes unes infracobertores caudals molt més llargues que les de la foto. Els petits *Acrocephalus* (boscarles) presenten marques facials molt més marcades, així que els descartam també. Finalment, els *Hippolais* (bosquetes) no solen ser tan marronencs i, a més, tenen un front més pla. Així que ens quedem només *Acrocephalus scirpaceus* (boscarla de canyar) i *A. arundinaceus* (boscarla grossa). El primer, d'una mida més petita que el segon, presenta sempre la mandíbula inferior enterament taronja (sense la punta fosca), té el bec i el cap delicats i cames generalment poc fosques. L'au de la foto, en canvi, té un bec poderós, la punta de la mandíbula inferior fosca i cames igualment fosques, detalls que ens indiquen que estam davant *A. arundinaceus*.

Fotografia 3

Els colors tan llampanys d'aquest auell ens indica ben clarament que estam observant un mascle en plomatge nupcial, cosa que ens facilita molt la identificació. Molt poques espècies europees presenten un pit com aquest, vermell-taronja i sense cap tipus de taques. Si a això li afegim un cap fosc, la llista es redueix encara més. Els vitrac (gènere *Saxicola*) comparteixen aquestes característiques, però mai mostren una coa rogenca. Només els coa-roges (gènere *Phoenicurus*) mostren aquesta combinació de colors. Les espècies orientals o nord-africanes mostren panells blancs a les ales. No n'és el cas. La coa-roja de barraca (*Phoenicurus ochruros*) mostra el pit i el ventre de color fumet (l'excepció seria la *ssp. semirufus*, pròpia d'Orient Mitjà, que en tot cas té el dors quasi negre, mai gris). Tampoc n'és el cas. Així doncs, no pot ser altra cosa que un mascle de coa-roja (*Ph. phoenicurus*), amb una gran paparra a la gargamella.

Fotografia 2

Som de nou al davant d'una fotografia que aporta molta més informació de la que sembla. Què hi veiem aquí? Efectivament, observam una au discreta, de colors apagats. Però també veiem que es tracta d'una au de cames robustes i ungles llargues que es desplaça pel terra. Aquests detalls ja descarten totes les aus menys les dels grups dels alaudids (aloses i terroles) i dels motacíl·lids (xàtxeros i titines). De fet, el primer grup el podem eliminar, ja que el bec de l'au de la foto és molt fi i, a més, no presenta gens de cresta. Els xàtxeros (gènere *Motacilla*) mai tenen pit i dors fosc, així que ja sabem que es tracta d'una titina (gènere *Anthus*), però quina? Totes les titines petites presenten els flancs amb llistes fosques, però aquesta au no en té cap. Ha de tractar-se, per tant, o bé d'una titina de muntanya (*Anthus spinoletta*) en plomatge nupcial, o bé d'una titina d'estiu (*A. campestris*). La primera mostraria el dors olivaci i el pit lleugerament salmó i, per tant, ja queda descartada.

L'exemplar de la foto mostra les plomes del dors i pit foscades, detalls que no són propis dels adults d'*Anthus campestris*. Això, juntament amb el plomatge tan nou, ens diu que ens trobam davant un exemplar juvenil de titina d'estiu.

Fotografia 4

La darrera foto és també d'un petit passeriforme de tons ocres. Presenta un cap gros i rodó, cames negres i bec curt també negre. Què més ens crida l'atenció? Idò que té una "cella" blanc-crema bastant marcada i les parts superiors molt tacades de marró fosc, quasi negre. Aquesta informació ens ha de bastar. Si cercam en una guia d'identificació d'aus europees quines espècies presenten aquests trets, trobarem que no n'hi ha gaires. Terroles i titines tenen cames color carn, a l'igual de la butxaqueta (*Cisticola juncidis*) i la majoria de boscarles i similars que, a més, presenten una estructura més estilitzada. També té cames ataronjades un jove de gafarró (*Serinus serinus*), de plomatge una mica semblant, però que presenta un bec cònic. Quasi només ens queda l'opció dels vitrac (gènere *Saxicola*). Els juvenils (com pareix que n'és el cas) de *Saxicola torquata* i *Saxicola rubetra* es poden separar amb certa facilitat per una combinació de caràcters, com són la coa, les supracobertores caudals i la cella. La primera espècie mai presenta blanc a la coa i sol tenir la cella molt poc marcada. L'au de la foto ja hem dit que mostra la cella ben marcada, i a les plomes més externes de la coa s'hi intueix la base de color blanc. Estam, per tant, observant un vitrac de barba-roja (*Saxicola rubetra*).

Al pròxim Busqueret, MÉS!!

Resum d'activitats ornitològiques

Hivern-primavera 2010

11 de febrer. Xerrada sobre diferents aspectes del pla de l'Anzell (Vilafranca de Bonany), un espai poc conegut però amb un gran interès. Jaume Adrover va fer un recorregut sobre temes diversos, com aspectes geogràfics, econòmics i culturals del Pla de l'Anzell, sense oblidar, naturalment, les espècies d'aus que viuen a la zona al llarg de l'any. Aquest gran pla cerealístic amaga llocs que val la pena conèixer.

20 de febrer. Com a complement a la xerrada del dijous dia 11 es va organitzar una sortida ornitològica al Pla de l'Anzell acompanyats per Jaume Adrover. Va ser una ocasió perfecta per visualitzar en directe moltes de les coses que ens van explicar durant la xerrada.

25 de febrer. Es presenta el nou Busqueret, amb nou format i equip editorial.

25 de febrer. Els viatges exclusivament ornitològics cada vegada són més comuns, tot i que encara no massa per les nostres terres. Un d'aquests llocs va ser visitat per Pere J. Garcias, gran ornitòleg i fotògraf, que ens va contar les seves experiències per Sud-Àfrica. Una xerrada amena i amb grans fotografies.

18 de març. Toni Muñoz, coordinador del projecte de seguiment de l'àguila peixatera amb emissors via satèl·lit, ens va fer una xerrada sobre les darreres i sorprenents dades que aquest projecte està aportant al coneixement de l'espècie.

8 d'abril. Gràcies a la intermediació d'Ana Rodríguez i Miguel McMinn, de SKUA, vàrem tenir l'oportunitat d'escoltar una entretinguda xerrada sobre el marcatge de virot petit a les Balears a càrrec de Tim Guilford i Russel Wynn, dos investigadors de la Universitat d'Oxford que estan fent una feina molt interessant amb la nostra espècie endèmica i en perill d'extinció.

15 d'abril. Xerrada/curset molt interessant i molt pràctica al local del GOB. "Què feim si trobam un animal...? Amb aquest títol tan suggerent, Lluís Parpal, director del COFIB (centre de recuperació de la fauna salvatge) ens va donar una sèrie de consells i pautes a seguir quan ens trobam davant un animal salvatge en circumstàncies estranyes.

22 d'abril. Xerrada organitzada pels coordinadors del SAC, Cristina Fiol i Xavier Llabrés, sobre la identificació de rapinyaires a

càrrec de Rafel Mas, asidu observador dels rapinyaires migrants per Formentor.

24 i 25 d'abril. Com a complement a la xerrada anterior, durant el cap de setmana, Lalo Ventoso (GORA), ens fa de guia a unes jornades de camp per observar el pas de grans migrants per la península de Formentor. Des d'Albercutx o des del Pal es va poder veure el pas de milanes negres (*Milvus migrans*) o àguiles calçades (*Hieraaetus pennatus*) i no van faltar els voltors negres (*Aegypius monachus*) o leonats (*Gyps fulvus*).

16 de maig. Sortida ornitològica guiada per José Luis Martínez per la zona de Cap Blanc, per una zona de garriga costanera aferrada a la mar. Durant la sortida es va poder observar un espectacular grup d'uns mil exemplars de virots (*Calonectris diomedea*) i virots petits (*Puffinus mauretanicus*). També va acompanyar al grup una femella de falcó (*Falco peregrinus*) i es varen poder veure petits polls de gavina al penyal. Falzies (*Apus apus*, *A. pallidus*), cucullades (*Galerida theklae*) o pàsseres (*Monticola solitarius*), a més de moltes altres espècies.

20 de maig. Es fa al local del GOB un nou curset sobre identificació, sons i reclams dels nostres aucells. Aquesta vegada les espècies tractades per Xavi Llabrés van ser les oronelles, cabots i falzies, espècies molt semblants i al mateix temps molt diferents.

23 de maig. Aquest dia vàrem acompanyar a Cristina Fiol a fer el seguiment de les caixes niu per aus insectívores instal·lades al camí d'es Correu (Esporles). La sortida va tenir un alt component d'aprenentatge i de veure en directe com se fa aquesta feina amb una metodologia científica a l'hora que divulgativa. Se van poder veure diferents estadis de la reproducció dels ferrerics i ferrerics blau: inicis de construcció, nius acabats amb ous començats a covar, femelles incubant, polls acabats de néixer i també polls de 6 dies d'edat.

26 de maig. Sortint un poc del guió ornitològic. Jordi Muntaner ens va parlar de les interessants basses temporals, un particular ecosistema que alberga multitud d'interessants organismes que viuen sota unes condicions de supervivència que de vegades se fan extremes. Va ser una bona ocasió per conèixer els diferents tipus de basses, els llocs on estan i els secrets dels invertebrats, amfibis, rèptils o plantes úniques que viuen en elles. •

Consulta les properes activitats a <http://www.gobmallorca.com/forum/>

M.A. Dora / T. Muñoz

SON BOSCS!

Queda clar que seguim necessitant la teva ajuda ...

Fes-te del GOB !

BUTLLETA D'INSCRIPCIÓ AL GOB

La persona que subscriu vol associar-se al Grup Balear d'Ornitologia i Defensa de la Naturalesa (GOB)

Nom DNI Data de naixement

Domicili Codi postal Localitat Telèfon

E-mail

Quota anual d'associació 2010: menors de 18 anys: 16,43 €; de 18 a 23 anys: 31,11€; majors de 23 anys: 54,59 €; familiar-1 (adult més nins): 63,40 €; familiar-2 (dos adults més nins): 109,18 €; entitat col·laboradora: 160 €.

Carta d'ordre a l'entitat bancària

Distingits senyors: els agrairé que, fins a nova ordre, atenguin amb càrrec al meu compte els rebuts que els presenti el Grup Balear d'Ornitologia i Defensa de la Naturalesa (GOB), a nom de la persona que s'associa.

Títular del compte

Data

Persona que s'associa (firma)

Títular del compte (firma)

Núm. BANC	Núm. OFICINA	D.C.
Núm. COMPTE		

Per favor, fes arribar la butlleta al GOB: C/Manuel Sanchis Guarner, 10 baixos, 07004 Palma de Mallorca